

Podstawowym celem projektu jest ustalenie znaczenia marmuru i odtworzenie handlu nim w południowym Lewancie okresu wczesnobizantyjskiego (IV-VII w. n.e.). W świecie starożytnym surowcem tym nazywano zarówno prawdziwy pod względem petrograficznym marmur, czyli przeobrażony wapień, jak i inne skały o ozdobnym wyglądzie (e.g. wapień, porfiry i granity). Surowiec taki nie występował naturalnie na tym terenie ani w jego bezpośrednich okolicach i był importowany z odległych o setki kilometrów części Świata Śródziemnomorskiego. Biorąc pod uwagę ten fakt, zasadnym jest odpowiedzenie na pytanie dlaczego zadawano sobie tyle trudu. Kluczowym w tym zakresie jest zrozumienie, do czego marmur był wykorzystywany i w jakich budynkach. Czy były to detale architektoniczne i wyposażenie liturgiczne sprowadzane przede wszystkim na potrzeby licznie budowanych w tym czasie kościołów? Czy też powszechne było użycie tego materiału np. w termach i budynkach mieszkalnych?

W kontekście studiów nad wczesnobizantyjską gospodarką kluczowym zadaniem jest określenie pochodzenia marmuru sprowadzanego do południowego Lewantu. Najważniejsze ośrodki wydobywcze tego surowca znajdowały się na terenie dzisiejszej zachodniej Turcji, Grecji, Egiptu i Tunezji. Aby ustalić, które z takich kamieniołomów dostarczały surowiec, przeprowadzone zostaną analizy laboratoryjne próbek marmurowych obiektów odkrytych w południowym Lewancie. Co więcej, w ramach projektu podjęta zostanie próba ustalenia, czy poszczególne ośrodki wydobywcze specjalizowały się w produkcji konkretnych rodzajów dóbr takich jak np. kolumny, ołtarze i naczynia.

Nie bez znaczenia jest także określenie, jak wyglądał handel marmurem w południowym Lewancie. To znaczy czy surowiec taki był dostępny wyłącznie w regionie wybrzeża Morza Śródziemnego w pobliżu miast portowych, do których w pierwszej kolejności docierał? Czy też transportowano go w dużych ilościach w głąb lądu? Nasza wiedza o mechanizmach rządzących handlem zostanie poszerzona także po przez określenie, czy marmur był wykorzystywany głównie w miastach, czy też na wsiach i w odosobnionych klasztorach.

Choć surowiec ten stanowił jeden z najdroższych materiałów budowlanych w starożytności, to problem jego wykorzystania między IV a VII w. w południowym Lewancie jest cały czas w dużej mierze nierozpoznany. Wypełnienie tej luki badawczej ma istotne znaczenie dla zrozumienia znaczenia tego materiału i handlu nim u schyłku starożytności. Podobne badania dotychczas prowadzone były głównie w zakresie handlu naczyniami ceramicznymi i ich zawartością oraz obiegu monetarnego. Uwzględnienie w tym kontekście kolejnej kategorii dóbr w postaci obiektów marmurowych pochodzących z rozległego i ważnego regionu, jakim był południowy Lewant, będzie stanowić ważny element dyskusji nad ekonomią Świata Śródziemnomorskiego w okresie wczesnobizantyjskim.

Do realizacji projektu zastosowana zostanie zróżnicowana metodyka uwzględniająca tradycyjne analizy archeologiczne, historyczne i z zakresu historii sztuki, jak i nowoczesne metody archeometryczne oraz studia statystyczne i geograficzne. Jedną z podstaw źródłowych stanowią publikowane zabytki z marmuru odkryte na terenach dzisiejszej Libanu, Izraela oraz Jordanii. Zostaną one zinwentaryzowane i sklasyfikowane, uwzględniając ich funkcję i formę. Taka systematyzacja materiału umożliwi odpowiedzieć na najważniejsze pytania związane ze sposobem wykorzystania i handlem tym materiałem w południowym Lewancie. Wiedza na ten temat zostanie poszerzona także o informacje pochodzące z inskrypcji, czy tekstów hagiograficznych wzmiankujących, jakie marmury i w jakich okolicznościach były sprowadzone z terenów zamorskich. Podstawą do określenia skąd sprowadzany był marmur będą analizy laboratoryjne. Zastosowane zostaną m.in. pomiary izotopów węgla, tlenu i strontu, czy też charakteryzacja petrograficzna i chemiczna. Wykorzystane do tego zostaną próbki obiektów pochodzące z wykopalisk w Libanie, Izraelu oraz Jordanii. Przy analizach rozprzestrzenienia marmuru wykorzystane zostaną modele terenowej dostępności oraz obliczenia odległości między osadami konsumenckimi i portami odpowiedzialnymi za rozdystrybuowanie takiego towaru.

Przygotowana w ramach projektu ogólnie dostępna baza danych obiektów z marmuru i tekstów źródłowych wzmiankujących je, będzie narzędziem referencyjnym dla archeologów, historyków, historyków sztuki, a także konserwatorów i specjalistów w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym. Natomiast wyniki analiz archeometrycznych, rozstrzygających pochodzenie poszczególnych form wyrobów marmurowych (detali architektonicznych, wyposażenia liturgicznego, przedmiotów codziennego użytku) będą stanowić podstawową bazę porównawczą dla przyszłych badań nad handlem tym surowcem w okresie wczesnobizantyjskim. Innym efektem prac będzie przygotowanie analitycznego systemu geograficznego dostępności, który pomoże zrozumieć jaki wpływ miały czynniki terenowe na rozprzestrzenienie marmuru w południowym Lewancie.